PŘÍPADOVÁ STUDIE REALIZACE DÍLEN PRACOVNÍHO VYUČOVÁNÍ NA ZŠ DUB NAD MORAVOU

JANU Miroslav – PODLAHOVÁ Libuše, CZ

Resumé

Příspěvek se zabývá otázkami zkvalitnění technické výchovy. Snahu o modernizaci a větší efektivitu demonstruje na příkladu úspěšné přípravy a realizaci dílen pracovního vyučování v Dubu nad Moravou, jež byla realizovaná z finančních prostředků MŠMT ČR na základě výzvy č. 57. Dílny jsou určeny pro zpracování dřeva, přírodních materiálů, kovů a plastů.

Klíčová slova: Technická výchova, technické vzdělávání, pracovní výchova, práce se dřevem, kovem a plasty, nářadí a nástroje, jejich inovace a modernizace.

CASE STUDY REALIZATION OF WORKSHOP OF WORKING EDUCATION AT PRIMARY SCHOOL IN DUB NAD MORAVOU

Abstract

The contribution deals with issues of improving technical education. Effort to modernize and greater efficiency is demonstrated on the example of successful preparation and realization of workshop working education in Dub nad Moravou, which was realized from the funds of Ministry of Education, Youth and Sports of the Czech Republic based on an invitation no. 57. Workshops are intended for wood, natural materials, metals and plastics.

Key words: Technical teaching, technical education, working education, work with wood, metals and plastics, tools and equipment, their innovation and modernization.

Úvod

S vývojem společnosti je také úzce spjat vývoj techniky. Technika zpočátku obsahovala souhrn vědomostí a dovedností vztahujících se k řemeslné práci, ale také k umělecké tvorbě. V dnešní době se technika považuje za soubor všech prostředků a způsobů, které lidem usnadňují jejich činnosti, rozšiřují přirozené lidské schopnosti a celkově rozvíjejí společnost. V dnešní době by člověk nemohl kvalitně plnit svoji společenskou funkci a vést plnohodnotný život, pokud by neměl alespoň základní znalosti o technice a dovednost jich používat. Z tohoto důvodu je nezbytné vytvářet u celé populace vztah k technice, stejně jako vztah k literatuře, výtvarnému umění apod. (Friedmann, 2001)

Žák se s technickou výchovou setkává již v rámci předškolního vzdělávání. Na základní škole si prohlubuje získané znalosti a dovednosti v předmětu pracovní výchova. Technická výchova se snaží především o to, aby žák tyto získané dovednosti a znalosti dokázal použít v reálném životě.

Kropáč (2004, s. 25) definuje technickou výchovu jako „*systematický a řízený proces záměrného formování osobnosti ve vztahu k technice tak, aby vychovávaný získal v procesu výchovy správné postoje k technice, a k využívání techniky v životě tzn. vytvoření technické gramotnosti*“.

Dostál (2011, s. 9) chápe technickou výchovu jako „*proces vytváření postojů k technice a k jejímu užívání, který se realizuje se jak na základních školách, tak i středních školách v tzv. obecně technických předmětech – na základních školách např. praktické činnosti, pracovní výchova, dílenské práce, na středních školách např. technické kreslení, základy elektrotechniky, mechatronika nebo základy techniky. Technická výchova zahrnuje i praktické oblasti práce s technickými materiály (dřevo, plasty, kov) elektroniku, výpočetní techniku, robotiku aj.*“

1 Úloha a význam technické výchovy

Odborná literatura poskytuje různé pohledy autorů na úlohy a význam technické výchovy. Co mají tyto pohledy společné, je důležitost a nepominutelnost techniky v životě každého člověka. Z tohoto důvodu je hlavní úlohou technické výchovy vytvoření kladného postoje žáků k technice.

„Práce je základem při formování fyzických a duševních kvalit člověka a vyděluje člověka ze světa zvířat. Práce se vždy rozvíjela spolu s člověkem, rozvíjely se výrobní nástroje a v důsledku toho se měnila i samotná pracovní činnost lidí. Pracovní činnost je podstatou existence a vývoje samotné lidské společnosti.“ (Honzíková, Bajtoš, 2004, s. 12)

Další úlohou technické výchovy je vytvoření technické gramotnosti. Technická gramotnost obsahuje pochopení klíčových procesů v technice, schopnost obsluhovat technické přístroje a zařízení, schopnost aplikace technických poznatků v nových v nových situacích, rozvíjení vlastních technických vědomostí, dovedností a návyků, schopnost využít technické informace a hodnotit je. (Dostál, 2011)

Ve školách, kde výuku technických předmětů realizují, se musejí vyrovnávat s vysokými nároky na podmínky, ve kterých výuka probíhá. Musí mít: kvalifikovaného učitele pro technickou výchovu, dobře a bezpečně vybavené prostory (dílny, laboratoře), dostatek financí na pravidelnou údržbu a obnovu náradí a zařízení a na nákup spotřebního materiálu, věnovat výuce dostatek času v učebním plánu, protože získat pracovní dovednosti a návyky vyžaduje prostor pro cvik, a cvik chce čas.

Bez splnění všech těchto podmínek je výuka technických předmětů více či méně formální, pro žáky demotivující, pro učitele vysilující a ve výsledku nedosahuje očekávaných výstupů. (MŠMT, Metodický portál)

V současné době se v odborné i laické veřejnosti objevují dva názory na pojetí obsahu technického vzdělávání. První hovoří o jisté zastaralosti vzdělávacího obsahu vzhledem k potřebám současné společnosti a navrhuje modernizaci obsahu směrem k technickým inovacím typickým pro současný stav techniky a průmyslu (například práci na 3D tiskárnách, příklon k moderním IT technologiím). Druhý názor preferuje návrat k základním tradičním pracovním činnostem, které mají být realizovány ve školních dílnách, jejichž zřízení a vybavení zatím není plošně povinné pro všechny školy. Tato tendence je podpořena i tím, že v posledním roce mnohé základní školy využívají možnosti spolupráce se středními školami a také tím, že letošní rok je vyhlášen „Rokem řemesel“.

2 Výzva 57

Řídící orgán operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost vyhlásil dne 15. 7. 2015 pod jednacím číslem 13029/5015 tzv. Výzvu 57 s cílem posílení konkurenceschopnosti ČR prostřednictvím modernizace systému počátečního, terciálního a dalšího vzdělávání, jejich propojení do komplexního systému celoživotního učení a zlepšení podmínek ve výzkumu a vývoji. (MŠMT, ČR – Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy).

Globálním cílem prioritní osy 1 - Počáteční vzdělávání je rozvoj a zkvalitňování počátečního vzdělávání s důrazem na zlepšení klíčových kompetencí absolventů garantujících uplatnitelnost na trhu práce a zvýšení motivace k dalšímu vzdělávání.

Cílem podpory 1.1 - Zvyšování kvality ve vzdělávání je zvýšení kvality počátečního vzdělávání.

Přihlášené školy si mohly vybrat ze čtyř typů klíčových aktivit, z nichž pro náš příspěvek je důležitý rozvoj technických dovedností žáků na druhém stupni základní školy.

Celková částka alokovaná pro tuto výzvu byla stanovena na 460 000 000,- Kč.

Datum vyhlášení výzvy bylo stanoveno 15. 7. 2015, datum ukončení výzvy byl stanoveno na 28. 8. 2015, zahájení vlastní realizace projektu bylo možné nejdříve 1. 9. 2015. Všechny projekty musely být ukončeny nejpozději 31. 12. 2015.

Příjemce finanční podpory na individuální projekt byl povinen v průběhu realizace projektu sledovat naplňování všech monitorovacích indikátorů relevantních pro zvolené šablony.

Z celkového počtu 5 934 ZŠ a SŠ v ČR (internetový zdroj MŠMT, květen 2016) splnilo podmínky vstupu do projektu 1 528 základních a středních škol. (15. 9. 2015 internetový zdroj)

Vzhledem k tomu, že nás zajímá problematika dílen pracovního vyučování na 2. st. ZŠ, věnujeme se v příspěvku pouze statistikám týkajícím se 2. stupně základní školy. Z celkového počtu 333 ZŠ Olomouckého kraje splnilo podmínky vstupu do projektu celkem 69 základních škol.

Průměrná finanční částka připadající na jednu základní školu v Olomouckém kraji činila 247 374 94,-Kč. Z dostupných informací nebylo možné zjistit důvody nízkého počtu základních škol, které se do projektu přihlášily. Nabízí se domněnka, že základní školy nesplnily kritéria MŠMT k danému projektu, nebo mají dílny pracovního vyučování dostatečně vybavené. Převážná většina škol při podávání projektu uvedla, že získané dotace budou použity na rozvoj technických dovedností žáků základní školy. Vzhledem k tomu, že jednou z podmínek v rámci projektu byl zákaz nákupu strojního vybavení a spotřebního materiálu, se základní školy soustředily na vybavení dílen novým nářadím a nástroji, pracovními stoly a pracovními boxy.

3 ZŠ Dub nad Moravou a jeho stručná charakteristika:

Základní škola v Dubu nad Moravou byla založena v roce 1923. Jedná se typ spádové školy. V současné době školu navštěvuje 275 žáků a na jejich výuce se podílí 17 pedagogů. Výuka pracovní výchovy se na škole realizovala od jejího založení v různých obměnách a podmínkách. V roce 2013-2014, vzhledem k nevyhovujícím prostorům byla pracovní výchova v dílnách zrušena. Nástupem nového ředitele v r. 2014 a narůstajícími požadavky ze strany rodičů a vedení obce, byla výuka pracovní výchovy v omezeném rozsahu obnovena. Zrušením jedné z učeben informační výchovy se uvolnily prostory pro realizaci nové dílny pracovního vyučování. Splněním kritérií pro klíčovou aktivitu 1. Rozvoj technických dovedností žáků na druhém stupni základní školy v rámci Výzvy č. 57, získala škola finanční dotaci na realizaci projektu ve výši 212 481,-Kč. Projekt byl realizován v období od 1. 9. 2015 do 31. 12. 2015 dle časového harmonogramu. Součástí splnění kritérií daného projektu bylo vzdělávání pro pedagogy, které zajišťovala firma Schola servis Olomouc, byl proveden výběr dodavatele zařízení pro vybavení stávajících prostor nábytkem a pracovními stoly. Nářadí a nástroje potřebné k ručnímu zpracování dřeva, kovů a plastů bylo zakoupeno v místní firmě Proma. Součástí monitoringu Výzvy č. 57 byl projektový den žáků sedmého ročníků ZŠ, zaměřeného na práci se dřevem. Veškeré realizované aktivity projektu utvrdily vedení školy v tom, že rozhodnutí vrátit výuku pracovního vyučování zpět do ŠVP Škola otevřená všem a zařadit ji tří ročníku na druhém stupni ZŠ.

4x foto dílen

Získané finanční prostředky byly investovány:

- nářadí a nástroje pro ruční zpracování dřeva, kovů a plastů	46 901,- Kč
- aku nářadí	10 000,-Kč
- školení pedagogů	1 500,-Kč
- mzdové náklady	24 280,-Kč
- vybavení učebny pro pracovní výchovu (pracovní stoly, židle, skříně)	129 800,-Kč
celkem	212 481,-Kč

Závěr

Výzva 57 rozhodně přispěla ke zvýšení technické vybavenosti dané školy a pomůže k vyšší efektivitě výuky. Školy, které se k výzvě nepřipojily, jsou buď vybaveny dobře, a finanční příspěvek nepotřebují, nebo je také možné, že využívají další možnosti. Touto možností je výzva MŠMT, které předpokládá, že základní školy při realizaci problematiky Člověk a svět práce v RVP ZV budou spolupracovat a využijí kapacit středních škol, s tím, že řada základních škol nemá ideální podmínky pro kvalitní technickou výchovu žáků. Současně střední školy hledají zase způsoby, jak podnítit zájem žáků základních škol o obory vzdělání, které tyto střední školy nabízejí. Spolupráce základní a střední školy může být proto při realizaci vzdělávacího oboru RVP ZV Člověk a svět práce oboustranně výhodná pro žáky motivačně silná.

Základní škola svou spoluprací se střední školou získá vybavené prostory (dílny, laboratoře) určené k praktické výuce technických předmětů a zpravidla i pomoc zkušeného učitele odborného předmětu či praktické výuky. To jí dává příležitost prakticky realizovat alespoň zčásti problematiku vzdělávacího předmětu **Člověk a svět práce**.

Střední škola zase získá příležitost ukázat žákům základní školy, v jakých podmínkách a jak probíhá výuka u nich ve škole. To v sobě nese řadu výhod. První je motivace žáků základní školy, příležitost zaujmout žáky zajímavými praktickými úkoly v prostředí, kterým škola nedisponuje, příležitost překonat jejich ostych, obavy z náročnosti oboru či nedůvěru v jejich vlastní schopnosti nebo v zajímavost a budoucnost oboru. Druhá je příležitost ukázat žákům i učitelům základní školy, jak to ve střední škole chodí, jaké má škola nároky, co žáky čeká, jaký je přístup učitelů k žákům, klima školy atp. Je to prostě příležitost dát žákům základní školy informace, které jim usnadní přechod na střední školu i jejich úspěšný start na střední školy. Pokud tato (ne zcela běžná) forma není možná nebo reálná (například z rozvrhových důvodů, z důvodu velké vzdálenosti a tím časové náročnosti, z důvodu neexistence střední školy v obci), pořád ještě zůstává (a domnívám se, že převládá)

Literatura

1. KROPÁČ, Jiří. *Didaktika technických předmětů: vybrané kapitoly*. 1. vyd. Olomouc:
2. Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, 223 s. ISBN 80-244-0848-1.
3. Honzíková, Jarmila a Ján Bajtoš. *Didaktika pracovní výchovy na 1. stupni ZŠ*. 1. vyd. V Plzni: Západočeská univerzita, 120 s. ISBN 80-704-3255-1.
4. FRIEDMANN, Zdeněk. *Didaktika technické výchovy*. Brno: Pedagogická fakulta MU, 2001, 92 s. ISBN 80-210-2641-3
5. DOSTÁL, Jiří. *Teoretické základy technických předmětů*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, 2sv. ISBN 978-80-244-2826-0.
6. MŠMT, dostupné na: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/ZVI/19607/METODICKE-DOPORUCENI-K-VYUCE-VZDELAVACIHO-OBORU-CLOVEK-A-SVET-PRACE-NA-2-STUPNI-ZAKLADNICH-SKOL.html/>
7. MŠMT, dostupné na: <http://www.op-vk.cz/cs/zadatel/vyzvy-op-vk/vyzvy-op-vk/nove-vyzvy/vyzvy-ipo/vyhlaseni-vyzvy-k-predkladani-individualnich-projektu-ostatnich-oblast-podpory-1-1-1.html>)

Kontaktní adresa:

Miroslav Janu, RNDr., Ph.D.

Katedra technické a informační výchovy, Pedagogická fakulta UP, Žižkovo nám. 5, 771 40 Olomouc, ČR, tel.: 00420 585 635 804, e-mail: miroslav.janu@upol.cz

Libuše Podlahová, doc. PhDr., Dr.

Ústav pedagogiky a sociálních studií, Pedagogická fakulta UP, Žižkovo náměstí 5, 771 40 Olomouc, ČR tel. 00420 585635162, e-mail L.Podlahova@seznam.cz